

การพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา*

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS

¹ราณี จีนสุทธิ Ranee Jeansuti, ²หทัยภัทร จีนสุทธิ Hataipat Jeansuti,

³สิริกาญจน์ ธนวุฒิปพรพินิต SiriKarn Tanawutpornpinit,

⁴พระมหาสิริวัฒนา สิริวัชรวรกุล Phramha Siri wattana Siriwatcharaworakun

¹สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา The Secretariat of the Teachers Council of Thailand, Thailand

²สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

The Secondary Educational Service Area office Nonthaburi, Thailand

³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

⁴วิทยาลัยอาชีวศึกษาสิริวัฒน์ Siriwat Vocational College, Thailand

E-mail: jeansutiranee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาให้สมรรถนะที่หลากหลาย และมีทักษะและความรู้ของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ คุณภาพการศึกษาจึงสะท้อนถึงคุณภาพของคนที่เป็ผลผลิตของการจัดการศึกษา โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษา มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพของบุคคลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งเป็นบุคคลที่จะจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เยาวชนจึงต้องมีกระบวนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเช่นกัน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทักษะ และเจตคติที่ดีในการประกอบวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และนำไปใช้ในการพัฒนางานจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการทำงานแบบสั่งสมความรู้ เป็นการยกระดับคุณภาพของตนเองให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพ เพื่การดำรงอยู่ในวิชาชีพ มีความก้าวหน้าในอาชีพได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ เป็นการสะสมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพเพื่อการต่ออายุใบอนุญาต และตอบสนองความต้องการของสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพจะมีคุณลักษณะของคนไทย 4.0 ใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง

คำสำคัญ: การพัฒนา, วิชาชีพทางการศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This article aims to present the professional development of educational institution administrators. To build knowledge and understanding of the professional development of educational institution administrators, providing a wide range of competencies and the skills and knowledge of the world in the 21st century, human resource development is the most important factor in the development of the country. The quality of education therefore reflects the quality of the people who are the product of education management. Major aims of education Focus on the systematic and continuous improvement of the quality of the person throughout their life. To support the changing of the world, so educational professionals It is the person who will provide education and learning process for the youth, so there must be a continuous self-development process as well. In order to increase knowledge and skills And good attitudes for continuing professional practice And use it in job development until creating a knowledge-accumulated working culture This is to raise the quality of oneself to be able to work professionally. For the existence of the profession Have career advancement Be honored and honored It is an accumulation of professional development activities for the renewal of licenses. And meet the needs of educational institutions Able to provide quality education according to educational standards and achieve the goals of the agency or governing body. With quality educational institution administrators Has the characteristics of Thai people 4.0 That can create stability, wealth, and sustainability for a country that has three characteristics: knowledge, contributors And a strong citizen.

Keywords: Development, Educational Professional, School Administrators.

บทนำ

โลกศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี รวมถึงการเป็นโลกดิจิทัล ที่ข้อมูลยุคสารสนเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงเชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลก ต้องเตรียมการวางแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศ เพื่อเตรียมรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่กำลังเกิดขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อเป็นมุมมองสะท้อนให้เห็นถึงขีดความสามารถและผลประกอบการภายในประเทศของตน และนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของคนในประเทศ เนื่องจากการพัฒนาศักยภาพของคนถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มุ่งสู่ความก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น Panic, W. (2012) กล่าวว่า ต้องเปลี่ยนมุมมองใหม่ (Perspectives) จากกระบวนทัศน์แบบเดิม (tradition paradigm) ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (new paradigm) ที่ให้โลกของผู้เรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางกระบวนกรเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะ และทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง ความสามารถใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ (the ability to handle knowledge effectively in order to use it creatively) เป็นสิ่งที่ท้าทายในการที่จะพัฒนาตนเองให้มีทักษะ ทัศนคติค่านิยม และบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวก (optimism) ที่มีความสำเร็จและมีความสุข สถานศึกษาหรือโรงเรียนซึ่งเป็นองค์กรหรือสถาบันที่ทำหน้าที่หลักในการให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม อันได้แก่ ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม จุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดของการบริหารจัดการการศึกษาในสถานศึกษา คือ ผู้เรียนต้องมีคุณภาพสูงสุด เป็นไปตามที่สังคมคาดหวัง และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ส่วน Pham (อ้างถึงใน วิโรจน์ สารัตนะ, 2556, หน้า 79-80) ได้กล่าวถึงโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ว่ามีลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) มีการบูรณาการระหว่างสาขาวิชา ทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าใจและสื่อสารในมิติต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนตัว สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง หรือในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก 2) สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) จะเป็นเครื่องมือสำคัญทางการศึกษา ช่วยให้ครูและนักเรียนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา เสริมการติดต่อสื่อสารจากรูปแบบดั้งเดิม ครูและผู้บริหารโรงเรียนก็สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารกันเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสอนและการจัดทำหลักสูตร นอกจากนั้นยังจะเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนได้อีกด้วย 3) โครงสร้างและจุดเน้นของห้องเรียน (structure and focus of classroom) จะเป็นห้องเรียนที่จัดให้เหมาะสมกับแนวคิดใหม่ทางการศึกษาที่เปลี่ยนจากหลักสูตรที่เน้นตำราเรียน เป็นหลักสูตรที่เน้นประสบการณ์จากการทำวิจัย เน้นสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ในเชิงรุก มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดหรือแจกจ่ายสารสนเทศเท่านั้น เน้นวัฒนธรรมการสืบค้นและความรู้มากกว่าการจดจำในสารสนเทศ 4) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning) เป็นรูปแบบที่จะช่วยให้นักเรียนเตรียมตัวเพื่อการทำงานเป็นทีมต่อไปในอนาคตโดยอาศัยสื่อสังคมออนไลน์

จากการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 การปฏิวัติเทคโนโลยีและการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ตั้งแต่ช่วงปลายปี 2562 มาจนถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาทั้งระบบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นความปกติใหม่หรือ new normal ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2563, หน้า 135) กล่าวว่า แนวโน้มการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไว้ใน

9 ภาพ คือ 1) การศึกษานับฐานการพัฒนาทักษะ (Skill Based Learning) 2) การศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้ คือ รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล 3) การศึกษาแบบการเรียนรู้ผสมผสาน (Hybrid Learning) ทั้งผ่านออนไลน์และออฟไลน์ 4) การศึกษาที่ครูเป็นโค้ช (coach) ผู้เรียน เพื่อแนะแนวทางการเรียน พัฒนาทักษะและลักษณะชีวิตของผู้เรียน 5) การศึกษาที่ใช้หลักสูตรแบบโมดูล ที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ โดยออกแบบและเลือกเรียนตามศักยภาพ ความถนัด และความสนใจของตนได้มากขึ้น 6) การศึกษาที่ระยะเวลาเรียนรู้ในระบบสั้นลง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแหล่งเรียนรู้ต่างๆ บนแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้น 7) การศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานที่คนทำงานอาจต้องปรับตัวให้ทันสมัยและยกระดับความรู้ โดยเข้ามาศึกษาต่อในระบบการศึกษา การศึกษาจึงมีลักษณะที่คนวัยทำงานจำนวนมากจะกลับเข้ามาฝึกทักษะการทำงานในระบบการศึกษามากขึ้น 8) การอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยชั้นนำและมหาวิทยาลัยเฉพาะทางจะอยู่รอด ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยต้องเผชิญกับจำนวนของผู้เรียนลดลงเนื่องจากอัตราการเกิดลดลง และมีสภาพการแข่งขันสูง เกิดหลักสูตรการเรียนการสอนบนแพลตฟอร์มออนไลน์มากขึ้นที่มีการใช้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ การศึกษาในรูปแบบนี้จะมีการขยายตัวมากขึ้น อาจเป็นรูปแบบออนไลน์ผสมกับการเรียนแบบหน้าต่อหน้าซึ่งจะเป็นภาพที่เกิดชัดเจนมากขึ้นในอนาคต 9) การศึกษาที่ปรับตัวยืดหยุ่นในการเผชิญภัยคุกคาม เกิดการกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดใหม่ๆ ที่เข้มงวดด้านสุขลักษณะหรือสุขภาพการอยู่ร่วมกัน มาตรฐานและตัวชี้วัดผู้เรียนด้านสุขภาพจิต การสื่อสาร ทักษะทางสังคมฯฯ จากการเปิดปิดโรงเรียนตามภาคการศึกษาเป็นการปิดเปิดโรงเรียนที่ยืดหยุ่นตามภัยคุกคาม การทำงานเป็นทีมต่อไปในอนาคตโดยอาศัยสื่อสังคมออนไลน์

สมรรถนะกำลังคนในศตวรรษที่ 21

เมื่อโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมการศึกษา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ความซับซ้อนและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ได้ถูกเร่งรัด (Catalyst) การเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น เมื่อเกิดสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ในช่วงปลายเดือนธันวาคม 2562 มาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมที่เรียกว่า “ความปกติใหม่” หรือ New Normal ที่ประชาชนจะต้องเว้นระยะห่าง และหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า สิ่งหนึ่งที่กำลังทวีบทบาทและกำลังเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมชีวิตประจำวัน คือ “ระบบดิจิทัล” (Digital) ที่ได้ช่วยสร้างทั้งปฏิสัมพันธ์ การทำธุรกรรม การเชื่อมต่อทุกภาคส่วนให้เข้าถึงกัน โดยมีเครื่องมือที่น่าสนใจและสามารถช่วยมนุษยชาติให้อยู่รอดภายใต้การระบาดของไวรัสดังกล่าว ได้แก่ Block Chain Technology, โซเชียลมีเดีย (Social Media), เทคโนโลยีเอไอ (AI Platform), แชทบอท (Chatbot), หุ่นยนต์ (Robots), 5G, การประชุมทางไกล (Video Conference), เทคโนโลยีเสมือนจริง (AR2VR Technology), ระบบการพิมพ์สามมิติ (3D Printing) และอากาศยานไร้คนขับ (Drones)

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเร่งปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการให้บริการทางการศึกษามาให้บริการผ่านช่องทางดิจิทัลมากยิ่งขึ้น ซึ่ง Pham (อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตน์, 2556, หน้า 79-80) ได้กล่าวถึงโรงเรียนในศตวรรษที่ 21 ว่ามีลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) มีการบูรณาการระหว่างสาขาวิชา ทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้สามารถเข้าใจและสื่อสารในมิติต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นส่วนตัว สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง หรือในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก 2) สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) จะเป็นเครื่องมือสำคัญทางการศึกษา ช่วยให้ครูและนักเรียนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา เสริมการ

ติดต่อสื่อสารจากรูปแบบดั้งเดิม ครูและผู้บริหารโรงเรียนก็สามารถใช้ในการติดต่อสื่อสารกันเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การสอนและการจัดทำหลักสูตร นอกจากนี้ยังจะเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนได้อีกด้วย 3) โครงสร้างและจุดเน้นของห้องเรียน (structure and focus of classroom) จะเป็นห้องเรียนที่จัดให้เหมาะสมกับแนวคิดใหม่ทางการศึกษาที่เปลี่ยนจากหลักสูตรที่เน้นตำราเรียน เป็นหลักสูตรที่เน้นประสบการณ์จากการทำวิจัย เน้นสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ในเชิงรุก มากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดหรือแจกจ่ายสารสนเทศเท่านั้น เน้นวัฒนธรรมการสืบค้นและความรู้มากกว่าการจดจำในสารสนเทศ 4) การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning) เป็นรูปแบบที่จะช่วยให้นักเรียนเตรียมตัวเพื่อการทำงานเป็นทีมต่อไปในอนาคต โดยอาศัยสื่อสังคมออนไลน์

ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะที่หลากหลาย และทักษะในการปฏิบัติที่สูงขึ้นจากทักษะขั้นพื้นฐานเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัล ดังที่ สัมมนา รณิธย์ (2553) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องตระหนักว่าทุกกิจกรรมในการบริหารจัดการต้องเน้นให้เกิดคุณภาพตามเป้าหมายเป็นที่พึงพอใจแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสีย โดยมุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาถือว่าเป็นกลไกหลักและมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ที่จะต้องทำหน้าที่และรับผิดชอบโดยตรงในการดูแล ควบคุม กำกับและส่งเสริมสนับสนุน การจัดการเรียนการสอนและทำงานในส่วนต่างๆ ของสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำงานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าตนเองได้ทำหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยต้องเข้าใจเนื้อหาเชิงวิชาการ การประเมินผล และเทคนิคการสอน มีการทำงานเพื่อเสริมสร้างทักษะร่วมกับครู การรวบรวม วิเคราะห์และใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ผู้นำถูกคาดหวังให้ทำงานร่วมกับครู นักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าความต้องการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนได้รับการตอบสนอง

มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561, หน้า 3) ได้กำหนดการพัฒนากำลังคนในศตวรรษที่ 21 โดยได้กำหนดคุณธรรม ทักษะ และความรู้ ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน ได้แก่ คุณธรรม ทักษะการเรียนรู้และชีวิต ความรู้และความรอบรู้ และทักษะทางปัญญา ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาหรือคุณลักษณะของคนไทย 4.0 คือเป็นคนดี มีศีลธรรม ยึดค่านิยมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนา พัฒนาค้นหาให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) ผู้เรียนรู้ (Learner Person) เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกอนาคต และมีสมรรถนะ (competency) ที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่างๆ มีสุนทรียะ รักและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิต เพื่อสร้างงานหรือสัมมาชีพ บนพื้นฐานของความพอเพียง ความมั่นคงในชีวิตและคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม (Innovative Co-Creator) เป็นผู้มีความทักษะทางปัญญาทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (Digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเองและสังคม 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen) เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักประชาธิปไตย ความยุติธรรม

ความเท่าเทียม เสมอภาค เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนและสังคมของประเทศ ภารกิจในการจัดการการศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยเป็นการใช้วิชาชีพครู (pedagogy) หรือวิชาการศึกษาในการประกอบวิชาชีพ จึงอาจเรียกได้ทั้งวิชาชีพทางการศึกษาหรือวิชาชีพครูในสังคมไทย ครูได้รับการยกย่องว่าเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ เป็นผู้ให้ความรู้ วิทยาการเพื่อความเจริญของบุคคลและสังคม บทบาทวิชาชีพครูหรือวิชาชีพทางการศึกษาจึงมีความสำคัญ กล่าวได้คือ 1) บทบาทในการสร้างพลเมืองที่ดีของประเทศ เป็นการเตรียมสมาชิกใหม่ให้สังคม โดยให้การศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ประชาชนของประเทศเป็นพลเมืองดีตามที่ประเทศชาติต้องการ 2) บทบาทในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ โดยเป็นการพัฒนากำลังคนเพื่อสนองการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ 3) บทบาทในการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ซึ่งวิชาชีพทางการศึกษาจะทำหน้าที่เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกคนรุ่นหนึ่ง เป็นการรักษาความเป็นชาตินั่นเอง (จักรพรรดิ วัฒนา, 2549)

การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษาได้มีนักการศึกษา นักวิชาการ ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้

Boydell (1985) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงส่วนบุคคล ความสามารถ และความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากเดิม โดยสิ่งเหล่านี้เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาด้วยตนเอง

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549) กล่าวว่า วิชาชีพ (profession) เป็นอาชีพที่ให้บริการแก่สาธารณชนที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญเป็นการเฉพาะ ไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น และมีมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ โดยผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างเพียงพอก่อนที่จะประกอบวิชาชีพ ต่างกับอาชีพ (career) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องทำให้สำเร็จโดยมุ่งหวังค่าตอบแทนเพื่อการดำรงชีพเท่านั้น

จักรพรรดิ วัฒนา (2549) กล่าวว่า วิชาชีพทางการศึกษา ได้รับการยอมรับเป็นวิชาชีพชั้นสูง เช่นเดียวกับวิชาชีพสำคัญหลายวิชาชีพ โดยมีลักษณะสำคัญ คือ 1) เป็นการให้บริการการศึกษาแก่สังคม (social service) โดยเฉพาะไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาชีพอื่น ซึ่งทุกสังคมจะต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของประชากรของประเทศ 2) การประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องอาศัยความรู้ ความคิด และสติปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญ การตัดสินใจในการปฏิบัติงานเป็นไปตามหลักวิชาชีพทางการศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นวิธีการแห่งปัญญาในการให้บริการ (intellectual method) 3) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องได้รับการศึกษาอบรมให้มีความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและฝึกฝนจนเกิดประสบการณ์อย่างเพียงพอ (long period of training) ก่อนประกอบวิชาชีพ ซึ่งกำหนดความรู้ผู้ประกอบวิชาชีพไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษา 4) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาหรือครู มีอิสระในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา หรือให้สามารถให้บริการตามมาตรฐานของวิชาชีพ (professional autonomy) 5) วิชาชีพทางการศึกษามีจรรยาบรรณของวิชาชีพ (professional ethics) เพื่อเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพที่ละเมิดจรรยาบรรณก็จะได้รับโทษ ในกรณี

ร้ายแรงก็สามารถเพิกถอนใบอนุญาตได้ วิชาชีพทางการศึกษามีคุรุสภาเป็นองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นสถาบันของวิชาชีพ (professional institution) ทำหน้าที่ดูแลรักษามาตรฐานวิชาชีพ ให้สามารถบริการให้แก่สังคมอย่างมีคุณภาพและเป็นที่เชื่อถือศรัทธาของสังคม

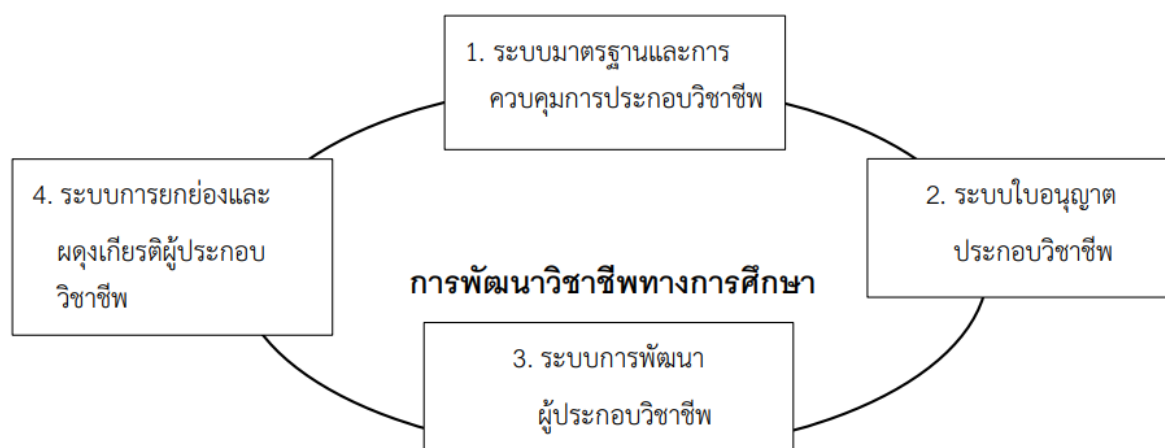
สัมมนา ธนินธ์ (2553) กล่าวถึงการพัฒนาตนเองของผู้บริหารด้านมนุษยสัมพันธ์ไว้ว่า นักบริหารที่ดีต้องรู้จักจูงใจบุคคลและกลุ่มให้มุ่งสู่เป้าหมายในการปฏิบัติงานร่วมกัน มนุษย์สัมพันธ์จึงเป็นเรื่องของการปฏิบัติมุ่งสู่เป้าหมายโดยการเน้นให้ความสำคัญแก่บุคคล ผู้ปฏิบัติงานในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่ต้องการ มีความรู้สึก มีอารมณ์ รวมทั้งผลกระทบของพฤติกรรมผู้ปฏิบัติงานที่มีต่อบุคคลอื่น หลักการเบื้องต้นในการพัฒนาตนเองของผู้บริหาร คือ จะต้องรู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่น และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีมีบรรยากาศเอื้ออารีต่อกัน

ปานใจ ธารทัศนวงศ์ และศิริพร ศักดิ์บุญรัตน์ (2564) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองทั้งทักษะและความรู้ (ReSkill, UpSkill) เพื่อตอบสนองความต้องการของสถานศึกษา การศึกษาในอนาคตจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและปรับให้เข้ากับบริบทที่แตกต่างกันและตามความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 ถือเป็นช่วงเวลาที่ทำลายความสามารถของมนุษยชาติ เพราะเป็นยุคที่โลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารทุกอย่างไม่ได้จำกัดอยู่เพียงรอบตัวเราอีกต่อไป การหาความรู้สามารถทำผ่านโลกดิจิทัล สามารถก้าวข้ามพรมแดนไปได้ทุกมุมโลก เพราะฉะนั้น รูปแบบการศึกษาที่เราใช้อยู่ในปัจจุบันก็ต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อที่จะรองรับทั้งผู้เรียนและผู้สอนในยุคใหม่ต้องเตรียมคนออกไปเพื่อใช้ความรู้และพร้อมเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ในการดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคตภายใต้สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ใหม่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ที่จะสร้างคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ (Character Qualities) เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตให้เหมาะสมกับบริบทของโลก สามารถจัดการกับความท้าทายในชีวิต และสามารถรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

สรุปได้ว่า การพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึงการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้มีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของวิชาชีพ) และมีความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพของตนเอง เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ มีทักษะในการปฏิบัติงาน ตลอดจนทัศนคติและพฤติกรรมที่ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ดีขึ้นก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและการเป็นพลเมืองดิจิทัล

การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา

ผู้ประกอบการวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อเข้าสู่วิชาชีพแล้วต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อคงไว้ซึ่งองค์ความรู้ ทักษะในการประกอบวิชาชีพ สมรรถนะในการปฏิบัติงานที่จำเป็นตลอดจนบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม เกิดจิตวิญญาณของครูตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ด้วยการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ทั้งนี้ เพื่อรองรับการประเมินความรู้ ประสบการณ์ในการประกอบวิชาชีพ ตลอดจนความชำนาญในการประกอบวิชาชีพตามระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพและได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติในการพัฒนาสังคมต่อไป คุรุสภาได้กำหนดรูปแบบการพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษาไว้ในคู่มือการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549, หน้า 61)

ภาพที่ 1 การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา

(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549)

ระบบมาตรฐานและการควบคุมการประกอบวิชาชีพ

การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา กำหนดโดยอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ที่กำหนดให้มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ 2) มาตรฐานการปฏิบัติงาน 3) มาตรฐานการปฏิบัติตนหรือจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งมาตรฐานดังกล่าวจะเป็นหลักประกันและคุ้มครองผู้รับบริการทางการศึกษาที่ได้รับการศึกษา ที่จะต้องได้รับการศึกษาจากผู้ประกอบวิชาชีพที่มีมาตรฐาน โดยผู้ที่เข้ามาประกอบวิชาชีพทางการศึกษา จะต้องมีความสมบัติตามมาตรฐาน คือ มีความรู้ ความสามารถในการประกอบวิชาชีพ และต้องมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ จัดการศึกษา ซึ่งกำหนดผู้ที่เข้ามาประกอบวิชาชีพจะต้องมีความรู้และมีประสบการณ์วิชาชีพเพียงพอที่จะประกอบวิชาชีพ จึงจะสามารถขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเพื่อใช้เป็นหลักฐานแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์พร้อมที่จะประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้

1.1 มาตรฐานความรู้ มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการบริหารศึกษา หรือเทียบเท่า หรือคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง โดยมีความรู้ ดังนี้ การพัฒนาวิชาชีพ ความเป็นผู้นำทางวิชาการ การบริหารสถานศึกษา หลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมและกิจกรรมนันทนาการ การประกันคุณภาพการศึกษา และคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ

1.2 มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ มีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีประสบการณ์ด้านการปฏิบัติการสอน และต้องมีประสบการณ์ในตำแหน่งหัวหน้าหมวดหรือหัวหน้าสาย หรือหัวหน้างาน หรือตำแหน่งบริหารอื่นๆ ในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

2. มาตรฐานการปฏิบัติงาน มาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดงพฤติกรรมการทำงานหรือการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องปฏิบัติงานในวิชาชีพให้เกิดผลเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมกับมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความชำนาญในการประกอบวิชาชีพ ทั้งความชำนาญเฉพาะด้านและความชำนาญตามระดับคุณภาพของมาตรฐานการปฏิบัติงาน

หรืออย่างน้อยจะต้องมีการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดว่ามีความรู้ ความสามารถและความชำนาญเพียงพอที่จะดำรงสถานภาพของการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพได้หรือไม่ นั่นก็คือ การกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องต่ออายุใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทุกๆ 5 ปี ครุสภาได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 12 มาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549) ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษา

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาของบุคลากร ผู้เรียน และชุมชน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนงานขององค์กรให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาและใช้วัตรกรรมการบริหารจนเกิดผลงานที่มีคุณภาพสูงขึ้นเป็นลำดับ

มาตรฐานที่ 6 ปฏิบัติงานขององค์กรโดยเน้นผลถาวร

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่นอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 10 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 11 เป็นผู้นำและสร้างผู้นำ

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสในการพัฒนาได้

3. มาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของวิชาชีพ) มาตรฐานการปฏิบัติตน หมายถึง จรรยาบรรณของวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผนในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม โดยมีจรรยาบรรณของวิชาชีพเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งชื่อเสียง ฐานะ เกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ ตามแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดยคุรุสภากำหนดเป็นข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2548 หากผู้ประกอบวิชาชีพผู้ใดประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพจนเกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น จนได้รับการร้องเรียนถึงคุรุสภาแล้ว ผู้นั้นอาจถูกคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพวินัยชี้ขาดลงโทษได้ ประกอบด้วย

3.1 จรรยาบรรณต่อตนเอง

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองทางด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

3.2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

3.3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอมา

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำความผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาคโดยไม่เรียกรับ หรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

3.4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

3.5 จรรยาบรรณต่อสังคม

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ระบบใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุมมาตรฐานวิชาชีพกำหนดเพื่อให้เป็นคุณสมบัติในการคัดกรองผู้ที่เข้ามาประกอบวิชาชีพ ให้มีมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามที่กำหนดโดยจะออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพให้เป็นหลักฐานว่ามีคุณสมบัติพร้อมที่จะประกอบวิชาชีพ ใบอนุญาตจึงเป็นเครื่องมือในการควบคุมการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการกำหนดโดยกฎหมายให้เป็นวิชาชีพควบคุม ผู้ประกอบวิชาชีพต้องได้รับอนุญาตจากสภาวิชาชีพ และในการประกอบวิชาชีพต้องประกอบวิชาชีพภายใต้ข้อบังคับแห่งข้อจำกัดและเงื่อนไขของคุรุสภา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2548) ดังนี้

1. ต้องได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพ โดยยื่นขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่คุรุสภา กำหนด ผู้ที่ได้รับอนุญาต หรือสถานศึกษาที่รับผู้ไม่ได้รับใบอนุญาตเข้าประกอบวิชาชีพควบคุมในสถานศึกษา จะได้รับโทษตามกฎหมาย

2. ต้องประพฤติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้ความสามารถ และความชำนาญการตามระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ

3. บุคคลผู้ได้รับความเสียหายจากการประพฤติผิดจรรยาบรรณของวิชาชีพ มีสิทธิกล่าวหา หรือกรรมการคุรุสภา กรรมการมาตรฐานวิชาชีพ และบุคคลอื่น มีสิทธิกล่าวโทษผู้ประกอบวิชาชีพที่ประพฤติผิดจรรยาบรรณได้

4. เมื่อมีการกล่าวหาหรือกล่าวโทษ คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพอาจวินิจฉัยชี้ขาดให้ยกข้อกล่าวหา/กล่าวโทษ ตักเตือน ภาคทัณฑ์ พักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพได้ และผู้ถูกพักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาตไม่สามารถประกอบวิชาชีพต่อไปได้

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2546) กล่าวว่า ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา คือ หลักฐานการอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพควบคุม ตามมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากร

ทางการศึกษา พ.ศ. 2546 ทำให้มีสิทธิในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้ ซึ่งได้แก่ ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ใบอนุญาตที่ออกให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาภายในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาทั้งของรัฐและเอกชน เช่น ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นในหน่วยงานทางการศึกษา

ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องมีความสมบัติทั่วไปตามที่กฎหมายสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 กำหนด ครุสภาได้กำหนดมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพทางการศึกษา ตามข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 และข้อบังคับครุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2556 คือ มีความสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม และต้องมีความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพที่ครุสภากำหนด โดยมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู 2) มีความรู้และประสบการณ์วิชาชีพตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับครุสภา 3) ไม่มีลักษณะต้องห้าม คือ เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนคนไร้ความสามารถ และเคยต้องโทษจำคุกมีคดีที่ครุสภาเห็นว่าอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นหลักฐานการให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพควบคุม ทำให้มีสิทธิในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้ และเป็นหลักฐานที่แสดงว่าผู้ได้รับอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพเป็นบุคคลที่มีความสมบัติ มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์พร้อมที่จะประกอบวิชาชีพทางการศึกษา โดยผู้ที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพแล้วจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงาน ซึ่งกำหนดเป็นลักษณะหรือกระบวนการในการทำงานที่มีคุณภาพให้ผู้ประกอบวิชาชีพพัฒนาคุณภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นคุณภาพในการต่ออายุใบอนุญาตประกอบวิชาชีพในทุกๆ 5 ปี รวมทั้งเป็นการยกระดับคุณภาพของตนเองเพื่อเป็นผู้บริหารแบบมืออาชีพ

ระบบการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพ

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ จ. ด้านการศึกษา (3) ให้มีกลไก และระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอนรวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 52 กำหนดให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงโดยพัฒนาทั้งบุคลากรใหม่และบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง

ระบบการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา จัดทำขึ้นเพื่อกลไกในการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ โดยมีครู

ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) ซึ่งได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546 เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญได้กำหนดหลักการในการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

1. กรอบการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการพัฒนา และแนวทางการดำเนินการพัฒนา

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา คือ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบสร้างและสั่งสมความรู้ และการสร้างวัฒนธรรมการประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง

3. เส้นทางความก้าวหน้าของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา คือ เส้นทางพัฒนาวิชาชีพ และเส้นทางความก้าวหน้าของผู้ประกอบวิชาชีพ

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2549) กล่าวว่า เส้นทางความก้าวหน้าของผู้ประกอบวิชาชีพ คือ ความก้าวหน้าทางวิชาชีพ หมายถึง การได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น และการที่ได้รับเงินเดือนสูงขึ้น ประกอบด้วย ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องมีใบอนุญาต ปฏิบัติตนตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของมาตรฐานความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพตามมาตรฐานการปฏิบัติงานและปฏิบัติตน การได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ เพื่อคงไว้ซึ่งองค์ความรู้ ทักษะในการประกอบวิชาชีพ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ตลอดจนบำเพ็ญคุณธรรม จริยธรรม เกิดจิตวิญญาณตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มาตรา 39 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2547) ได้กำหนดตำแหน่งวิทยฐานะ และการให้ได้รับเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่ง และให้ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตำแหน่งที่มีวิทยฐานะ คือ รองผู้อำนวยการชำนาญการ รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ รองผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ ผู้อำนวยการชำนาญการ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ และผู้อำนวยการเชี่ยวชาญพิเศษ

สรุปได้ว่า การพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ต้องจัดทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และเป็นไปตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ เป็นการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบสร้างและสั่งสมความรู้ สร้างวัฒนธรรมการประเมินเพื่อพัฒนาตนเอง อันจะนำไปสู่ความก้าวหน้าในวิชาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพของตนเอง การให้ได้รับเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่ง

ระบบการยกย่องและผดุงเกียรติผู้ประกอบวิชาชีพ

ผู้ประกอบวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อเข้าสู่วิชาชีพแล้วย่อมต้องการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและนำความรู้มาสู่การปฏิบัติที่สามารถนำสู่ผลสำเร็จที่แท้จริง ตลอดเส้นทางของการทำงาน ทุกคนย่อมมีผลงานเกิดขึ้นมากน้อยแตกต่างกันไป ผู้ที่ทำได้ เกิดผลจริง มีความประพฤติที่ดีงาม มีความเป็นครูแท้ จึงสมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นที่ยอมรับต่อสังคมโดยรวม และเป็นสร้างขวัญกำลังใจ ตลอดจนให้เกิดความภาคภูมิใจในการประกอบวิชาชีพให้ก้าวหน้ามั่นคงสืบไป

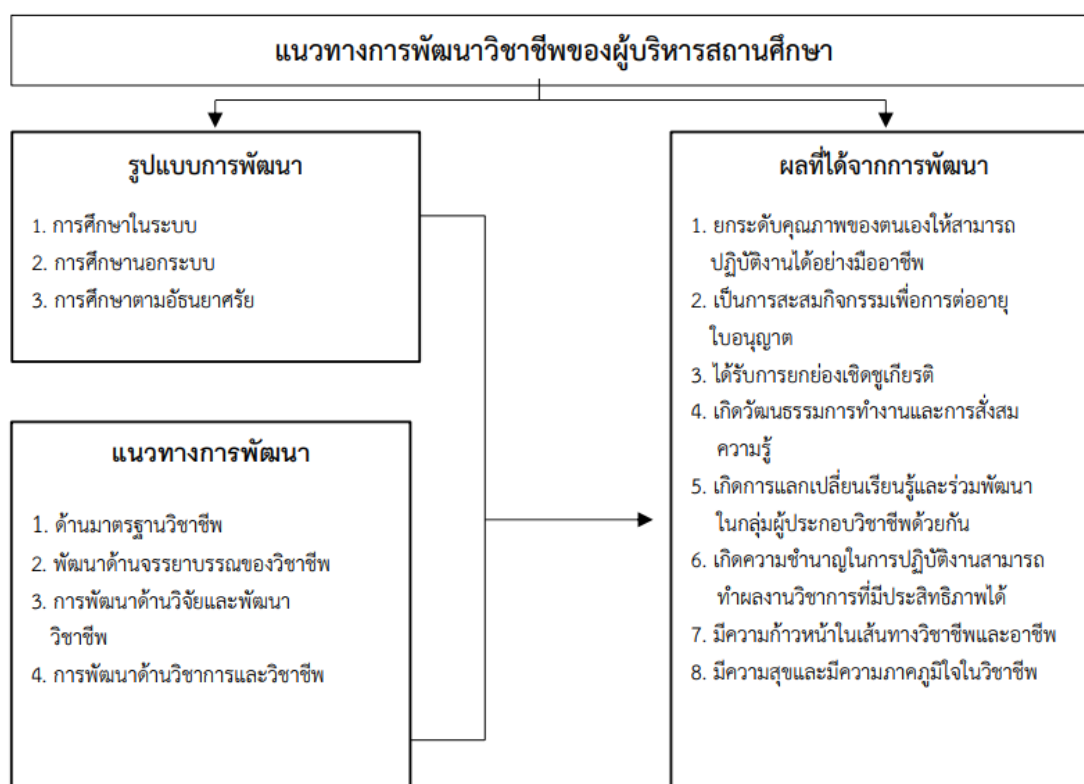
การยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ประกอบวิชาชีพ คุรุสภาได้ดำเนินงานโดยครอบคลุมตั้งแต่อยู่ในระหว่างการปฏิบัติงานไปจนถึงแก่กรรม ผู้ประกอบวิชาชีพที่ปฏิบัติงานและประพฤติตนตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพจนมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ชัด จะได้รับการประกาศเกียรติคุณและยกย่องโดยมี

กิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ รางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามาหัจกรี (Princess Maha Chakri Award), รางวัลผู้มีคุณูปการต่อการศึกษาของชาติ, รางวัลครูสภา “ครูสภาสดี”, รางวัล “ครูสดี”, รางวัล “ครูคุณธรรม”, รางวัลครูภาษาไทยดีเด่น, รางวัลครูผู้สอนตามกลุ่มสาระการเรียนรู้, รางวัลครูภาษาฝรั่งเศสดีเด่น, รางวัลหนึ่งแสนครูดี, การรับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ “ครูอาวุโส”, การจัดทำหนังสือประวัติครู, การจัดงานวันครู, การคัดสรรผลงาน “การวิจัยในชั้นเรียน” และการคัดสรรนวัตกรรมต้นแบบ “หนึ่งโรงเรียน หนึ่งนวัตกรรม” เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำการศึกษาในสถานศึกษา ต้องพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพราะผู้นำถูกคาดหวังให้ทำงานร่วมกับครู นักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าความต้องการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนได้รับการตอบสนอง โดยมีการวางแผน การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุม และการจัดการ ประกอบด้วยงานหลักๆ 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สรุปลองค์ความรู้ดังในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542**. กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ตซินดิเคท.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับที่ 2) และที่แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545**. กรุงเทพมหานคร: สยามสปอร์ตซินดิเค.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2563). **กระชากเปลี่ยนอนาคต: วิเคราะห์ปฏิบัติโควิด**. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสพับลิชชิง.
- จักรพรรดิ วัฒนา. (2549). **สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสฉลอง สิริราชสมบัติครบ 60 ปี: วิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- ปานใจ ธารทัศน์วงศ์ และศิริพร ศักดิ์บุญรัตน์. (2564). **แบบเรียนออนไลน์แบบเปิดเพื่อมหาชน (MOOCs) เพื่อการศึกษาไทยหลังการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019**. *วารสารครุสภาวิทยากร*. 2(1). 17-21.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. (6 เม.ย. 2560).
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีศึกษาคณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2549) **สารานุกรมวิชาชีพครูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี: การพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2564). **แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในศตวรรษที่ 21**. *วารสารครุสภาวิทยากร*. 2(1). 1-16.
- สัมมา ธนินัย. (2553). **หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2556). **พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2546). **พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา 2546**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). **มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). **หลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2549). **คู่มือการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2563). **แผนปฏิบัติการดิจิทัลสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). **สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล ปี 2559 (IMD 2016)**. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). **มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561**. กรุงเทพมหานคร: 21 เซ็นจูรี.

Boydell, T. (1985). **Management self-development: A guide for managers, organizations and institution**. Geneva: International Labour Office.

Panic, W. (2012). **Creating Learning for student in 21st Century**. Bangkok: Sodsri Saritwong Foudation.

Pham, L.B. (2002). **School in the 21st Century**. New York: G.P. Put hum's Sage.